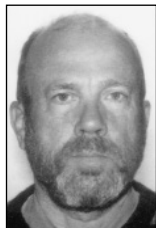

Det går galt, hvis de andre følger »foregangslandet«

Danmark som foregangsland viser ikke vej.
Regeringens økonomier respekterer ikke altid regeringens målsætninger.
Og regeringen sætter hverken mål for mennesker eller dyr.

Knud Vilby, journalist,
tidl. chefredaktør
på dagbladet Information,
tidl. formand
for Mellemløst Samvirke.
Næstformand for Center
for Alternativ Samfundsanalyse
(CASA)

En foregangsmand går ikke bare i forvejen, han udstikker også nye retninger og går nye veje. Han forudsiger en fremtids nødvendighed, og han prøver at tilpasse nutidens indsats i forhold til denne fremtids udfordringer. På samme måde vel med et foregangsland. Det skal ikke bare stæse af sted. Det skal også vide hvor det vil hen.

På side 10 i læs-let-udgaven af Danmark som foregangsland står der »Det er udfordringen at fastholde Danmarks position som et af verdens rigeste lande«, og selv om der her og der står meget andet er det et hovedtema i hele foregangsarbejdet. Man taler om de faktorer, der har en gavnlig indflydelse på den økonomiske vækst – og dermed levestandarden. Der er ingen forbehold i argumentationen for, at der er direkte sammenhæng mellem vækst og levestandard, ej heller selv om det et sted nævnes, at summen af borgernes livskvalitet selvsagt er umulig at måle.

Flere steder står der, at de opstillede indikatorer vurderer den danske udvikling i forhold til danske politiske målsætninger og prioriteringer, også selv om det naturligt nok er umuligt for Danmark at op-

stille egne målsætninger helt uafhængigt af, hvad der sker i verden omkring os.

Den triste sandhed er imidlertid, at foregangs-publikationen er meget svag på nogle af de områder hvor den internationale udfordring kræver nye målsætninger, og hvor Danmark rent faktisk har forsøgt at opstille nye og anderledes mål. Og indikatorerne er stort set ikke-eksisterende på en række områder, hvor udviklingen viser, at Danmark har problemer med at forene velfærd og økonomi.

Det er – som tidligere finansredegørelser – stort set blevet en økonomisk redegørelse, suppleret med visse tekniske beregninger over beskæftigelse, sundhedsudgifter, energiforbrug, forurening mv. I sin grundholdning er publikationen også objektivt set urigtig. Et foregangsland er et land, der skal handle så det kan efterlignes af andre. Men en lang række analyser – fra Brundtland-rapporten og fremefter – viser, at hvis hele verden får en økonomi og et forbrugsmønster som vores, så er denne verden ikke bæredygtig. De andre bør ikke efterligne os på det økonomiske område, som er det der står stærkest.

Titlen »Danmark som foregangsland« spænder forventningerne højt. Hvordan ville Danmark kunne vise sig som et internationalt foregangsland, der har styr på nogle af fremtidens udfordringer? Fire naturlige målsætninger falder mig i øjnene, og flere af dem findes faktisk i officiel dansk politik, men ikke i foregangs-redegørelserne.

– Danmarks udvikling i forhold til kravet om, at alle lande skal søge at respektere det begrænsede økologiske råderum.

- Målet om at forbedrede økonomiske muligheder omsættes i et bedre arbejds- og fritidsliv og dermed i højere sundhed for befolkningen
- Målet om at det lykkes at udnytte større økonomisk velstand til et mindre stresset samfund med bedre vilkår ikke mindst for børn i deres opvækst.
- Målet om at god økonomi og stor teknologisk kapacitet også bruges til at sikre dyrevelfærd i et højtproducerende landbrugsland.

Hvis Danmark kunne vise vejen på disse områder, ville Danmark være et foregangsland. Men Danmark viser ikke vejen. Og i hvert fald siger foregangspublikationen stort set intet om det. Lad os tage de fire områder et for et ikke for at udtømme temaer der ivojrigt for fleres vedkommende behandles langt mere udtømmende, men for at demonstrere, at regeringens publikation (som stort set alene er lavet af de økonomiske ministerier) ikke holder hvad den lover.

Økologisk råderum

Det er et begreb som rummer mange ting, herunder målsætninger om at ethvert land skal søge at bringe den miljømæssige belastning ned til et niveau som er miljømæssigt forsvarligt i forhold til hele klodens befolkning. Strukturovervågningssystemet i foregangslandet beskæftiger sig reelt ikke med diskussionen om det økologiske råderum. I den natur- og miljøpolitiske redegørelse fra 1995 hed det, at regeringen vil videreudvikle en bred forståelse blandt befolkningen for at udvikle en langsigtet dansk miljøpolitik, der respekterer det økologiske råderum, netop med henblik på at Danmark kan gå i spidsen. Man talte også om, hvordan det er nødvendigt at definere pejlemærker for samfundsudviklingen og miljøindsatsen på mellemlangt sigt som bringer os nærmere en overholdelse af det økologiske råderum. Denne målsætning er slet ikke med i kapitel 14 om miljø- og energiområdet.

Hvis nu finansministeriets folk så siger, joh men vi er ikke nået langt nok endnu med den målsætning. Målet er at få en målsætning, men den er der ikke endnu, så er det dels lidt tyndt, og dels er der ikke megen foregangsholdning i det. Men ser vi så på energiområdet, så bliver det alligevel endnu værre.

Her ligger der klare danske målsætninger både omkring energiforbrug, og om CO₂-udledning, og

enhver politiker – inklusive trafikministeren – ved, at vi har store problemer med at nå dem. Selv om redegørelsen siger, at Danmarks indsats vurderes i forhold til danske politiske målsætninger er det imidlertid noget helt andet der sker på energiområdet. Det fastslås, at sammenlignet med mange andre rige lande er det ikke så helt galt endda, og så giver man på sin karakterskala Danmark karakteren middel både omkring CO₂-forurening og energiforbrug, på trods af at det i forhold til Danmarks egne målsætninger går dårligt eller under middel.

Finansministeriets folk respekterer ikke regeringens målsætninger.

Sundhed

I den samlede vurdering får Danmark karakteren middel på sundhedsområdet. Af kapitel 12 om sundhed fremgår, at det går under middel med vores levetid. Vi dør for hurtigt. Det siges fornuftigt nok, at indikatorerne ikke siger noget om livskvaliteten. I læs-let-udgaven hedder det imidlertid at »Danmarks relativt pæne placering på indikatorerne for forebyggelse og behandlingsindsats harmonerer måske nok med den middelpacering, Danmark indtager med hensyn til børnedødelighed, men kan ikke forklare, hvorfor Danmark klarer sig mindre godt med hensyn til forventet levetid. Her må andre forhold som f. eks. livsstil og arbejdsmiljø spille ind«

Der er meget, der ikke kan måles. Men man kunne vel så forvente, at en socialdemokratisk-radikal regering i hvert fald ville se på, hvordan en indsats for et bedre arbejdsmiljø også kunne føre til større sundhed, og hvordan den stærke økonomi kan bruges til at styrke mere sundhedsskabende livsstil. På arbejdsmiljøområdet kan man sagtens opstille målsætninger og lave indikatorer. Men når man kigger over i arbejdsmarkedskapitlet står der ingenting om arbejdsmiljø. Hvis Danmark er et foregangsland har man ikke opdaget det.

Iøvrigt har UNDP udviklet indikatorer for menneskelig udvikling. Og Danmark er de seneste år rykket stadig længere væk fra den pæne top, blandt andet på grund af uforståelig høj dødelighed.

Familien og børnene

Forskere peger i stigende grad på at noget er galt. Forældre har for travlt. Børn passes alt for længe hver dag og har ivojrigt ofte kortere ferie end deres forældre. Kontakten er dårlig. Nye problemer vokser frem. Vi har ikke været i stand til at omsætte

øget statistisk velfærd til øget realvelfærd for mange af de forældre og familier, der skal sikre, at Danmark en gang kan blive et rigtigt foregangsland.

Det ville være naturligt at måle et foregangslands kvalitet på i hvilken udstrækning velfærd har medført, at mennesker (herunder forældre og børn) reelt har tid til hinanden og har mulighed for selv at styre deres liv og daglige tilværelse. Det ville være at sætte velstandsmål op. Her får vi at vide at Danmark med hensyn til offentlig børnepasning ligger over middel. Det er formentlig godt. Men det er jo da ikke kun godt altid at blive passet langt mere af det offentlige end andre børn gør. Og særlig foregangspræget er det vel ikke.

Dyrevelfærd

Jeg synes det er helt naturligt at tale om velfærd på flere forskellige områder, når man taler om, at et rigt land kan være foregangsland. Vi ved også, at der er forbrugerkrav på vej, ikke bare om økologiske varer, det nok bliver ved at være en niche, men om at produktionen skal respektere naturen og finde sted på grundlag af visse etiske holdninger og krav. Svinestien er jo sådan set svinenes arbejdsplads og arbejdsmiljø, og de små bure er hønsenes, hvis de da ikke er kommet ud for at skrabe. Men jeg kan ikke finde noget om velfærd i produktionen i afsnittet om Erhvervsliv og produktmarkedskonkurrence. Ingen vurderinger af hvorfor flere og flere svin har været syge, når de kommer til slagteriet eller lignende. Der er ingen indikatorer, og ingen vurderin-

ger af, hvordan vi produktionsmæssigt tilpasser os foregangsmændene og kvinderne blandt fremtidens forbrugere og sikrer dyrene et godt omend kort liv. Lige så godt som i gamle dage.

Heller ikke selv om der jo er opstillet mål om dyrevelfærd, og selv om der er udformet forskningsprojekter som peger på at andre produktionsformer er mulige.

Stribevis af andre eksempler kunne givetvis vælges. Det korte af det lange er imidlertid, at man meget kortsigtet har søgt at belyse, hvad man kan gøre med stærk økonomisk vækst, og hvordan man kan fastholde denne vækst i et samfund med en meget kort korttidshorisont.

Der er reelt intet forsøg på at se frem i tiden i forhold til nye udfordringer og nødvendigheder. Der er næsten ingen forsøg på at sætte indikatorer på, hvordan man kan styre en udvikling i retning af en reel bæredygtig fremtid. Der er dermed heller ingen bud på, hvordan eller hvorfor andre skulle betragte Danmark som et foregangsland.

Ude i verden er der fremtidsforskere, som Ernst Weizsäcker, der som præsident for Wuppertal Institutet talte om, at lande som de skandinaviske eller Svejts har en særlig chance for at være pionerlande, for eksempel omkring langsigtede økologiske skattereformer med en målsætning om reel bæredygtighed. Den form for pionerånd finder man ikke finansministerets beskrivelse af et foregangsland.